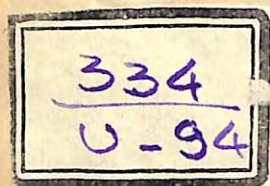

25.859

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿՈՈՊԵՐԱՑԻԱՅԻ
ՏՈՆԻ ԱՌԹԻՎ

Պ. ՍՏԱՄԲՈԼՑՅԱՆ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ
ԿՈՈՊԵՐԱՏԻՎ
ՇԱՐԺՈՒՄԸ
ՅԵՎ,
ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ
ԿՈՈՊԵՐԱՑԻԱՆ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ
ՀԱՅԿՈՈՊԻ

334

Ս-94

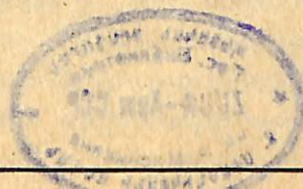
Պ. ՍՏԱՄԲՈԼՅԱՆ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿՈՊՊԵՐԱՏԻՎ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Յ Ե Վ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԿՈՊՊԵՐԱՑԻԱՆ

(Միջազգային կոոպերատիվ տնի առթիվ)

ՀԱՅԿԱՆԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Յ Ե Ր Ե Վ Ա Ն

1929թ.

ՏՊԱՐԱՆ ՀԵՐՄԵՍ
ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅԱՆ,
ՄԱՐՔՍԻ ՓՈՂ. № 29
ԳՐԱԴԱՐԱՆ. № 2216
ՏԻՐԱԺ 1000

24608-59

ԿՈՈՊԵՐԱՑԻԱՅԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՈՐԸ

I

ԿՈՈՊԵՐԱՑԻԱՅԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՏՈՆԻ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Կոոպերացիայի միջազգային տոնի նշանա-
կությունը շատ մեծ է: Ահավասիկ ութերորդ
տարին է, վոր մենք տոնում ենք այդ որը և
նա տարեց-տարի ավելի յե մասսայական բնույթ
ստանում: Կոոպերատիվների միջազգային միու-
թյուն «Սիիանսի» կենտրոնական կոմիտեն Մի-
լան քաղաքում 1922 թվականին վորոշում է
հանում՝ ամեն տարի հուլիս ամսի առաջին շա-
բաթ որը հայտարարել կոոպերացիայի միջազ-
գային ուր: Կոոպերացիայի միջազգային ուրվա-
նպատակն է ցուցադրել վողջ աշխատհին կո-
ոպերատիվ մասսաների համերաշխությունը յեվ
կոոպերատիվ կազմակերպությունների ուժը վոր-
պես կոոպերացված՝ միլիոնավոր աշխատավո-
րության ճնշման կանչազատագրության մի մի-
ջոց յեվ ընդհանուր խաղաղության գրավական:

Կոոպերացիայի միջազգային որը մեզ հա-
մար ստանում ե չափազանց մեծ նշանակու-
թյուն նաև նրա համար, վոր ամբողջ աշխար-
հում կոոպերատիվ կազմակերպությունների շուր-
ջը, գլխավորապես, սպառողական կոոպերացիայի
նրա բանվորական սեկտորի շուրջը համախմբ-
վում ե 70 միլիոնից ավելի կոոպերացված աշ-
խատավորություն, ընդգրկելով մոտ 35 տար-
բեր յերկրներ:

Մեր պայմաններում, յերբ դասակարգային
կռիվն ամբողջ աշխարհում ստանում ե չտեսնված
սրություն, յերբ մենք ապրում ենք քաղաքա-
ցիական անեղ կռիվների նախորդակին, յերբ կո-
մունիստական շարժումը բոլոր յերկրներում
գնալով ավելի և ավելի միլիոնավոր մասնա-
ներ ե գրավում և նրանց կազմակերպում ա-
ռաջիկա դասակարգային մեծ կռիվների համար,
իսկ միուս կողմից՝ միջազգային բուրժուազիան
և նրա հետ միասնական ճակատ կազմած սո-
ցիալ-դեմոկրատական հակահեղափոխական կու-
սակցություններն, իրենց ուժերը համախմբած,
բոլոր միջոցները գործադրում են վճռական
հարված հասցնելու բանվոր դասակարգի պայ-
քարին: Այս պայմաններում, բնական ե, կոոպե-
րացիայի միջազգային որը միատեսակ մոտեց-

ման և գնահատության արժանանալ չի կարող
յերկու հակառակ բանակների կողմից:

Այսպես, բուրժուական յերկրների կոոպե-
րատորների մեծամասնության տեսակետից՝ կո-
ոպերացիայի միջազգային որը ըստ եյության
հանդիսանում ե մի հզորագույն միջոց բանվոր
դասակարգի հեղափոխական պայքարը մթափնե-
լու, թուլացնելու համար: Նրանք իրենց ու-
ֆորմիստական և պահպանողական քաղաքակա-
նությամբ ճգնում են հիմնավորել աշխատանքի
և կապիտալի մեջ խաղաղ, ներդաշնակ հարա-
բերություններ հաստատելու գործը: Նրանք
միլիոնավոր կոոպերացված աշխատավորների ու-
շադրությունը կենտրոնացնում են առորյա մանր
տնտեսական խնդիրների, նոր անդամներ գրա-
վելու, առևտուրն ուժեղացնելու և կոոպերա-
տիվները տնտեսապես ուժեղացնելու հարցերի
շուրջը: Նրանք խոր լռության են մատնում
այն բոլոր մարտական լողունները, կենսական
խնդիրները, վոր այսօր գրված ե հեղափոխա-
կան պրոլետարիատի առաջ:

Դրա հակառակ, դասակարգային հեղափո-
խական տեսակետից, կոոպերացիայի միջազգա-
յին որը պետք ե լինի ամբողջ բանվոր դասա-
կարգի համերաշխության մի ցույց, պետք ե
ճառայի բանվորական շարժման պրոֆմիություն:

ների և հեղափոխական կուսակցություններէ համար միասնական պայքարի որ: Այդ պայքարը պետք է ուղղված լինի կապիտալիզմի հարձակման, աշխատավարձի նվազեցման, աշխատանքի ժամերի բարձրացման, պատրաստվող պատերազմի և ֆաշիզմի դեմ:

Մի խոսքով, կոոպերացիան իրապես պետք է դառնա պրոլետարական մասսաների դասակարգային շահերի պաշտպան կազմակերպություն և սոցիալիզմի կառուցման համար իսկական զենք: Այս խոշոր պայքարի գործում առանձնապես մեծ դեր ունի կատարելու խորհրդային կոոպերացիան. նա վնչ միայն ավանդարդը պետք է լինի միջազգային հեղափոխական կոոպերացիայի մարտական լոզունգները կենսագործելու խնդրում, այլ և, վորպես մեր սոցիալիստական շինարարության հզորագույն ազդակներէց մեկը, պետք է ցուցադրի իր հսկայական նվաճումները և գործնական ձեռնարկումների միջոցով ավելի խորացնի իր աշխատանքները: Նա իր կենդանի որինակով պետք է արագացնի բուրժուական յերկրների կոոպերացված մասսաների հեղափոխականացման պրոցեսը:

«Ալիանսը» հանդիսանում է միջազգային կոոպերացիայի միակ ինտերնացիոնալը, վորէ ղեկավարությունը գտնվում է ռեֆորմիստներէ

ձեռքին: Սակայն, խորհրդային կոոպերացիան, վոր «Ալիանսի» ամենաազդեցիկ անդամն է՝ թէ իր քաղաքական կշռով և թէ քանակական տեսակետից, բավականին խոշոր աշխատանք է տարել և տանում է միջազգային կոոպերատիվ շարժման հեղափոխականացման համար: Պետք է ասել, վոր «Ալիանսի» ազդեցությամբ տարվող աշխատանքը կոմունիստական ինտերնացիոնալի միջազգային քաղաքականության կարևոր արտահայտություններից մեկն է: Այդ աշխատանքներով խորհրդային հասարակայնությունը մինչև որս շատ քիչ չափով է զբաղվել, այդ պատճառով շատ կարևոր է, վոր մեր կոոպերացված մասսաներն իրազեկ լինեն այն պայքարին վոր այսօր տեղի յե ունենում նոր և հին կոոպերատորների բանակներում:

II

„ԱԼԻԱՆՍԸ“ ՅԵՎ ՆՐԱ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ԵՏԱՊՆԵՐԸ

Միջազգային կոոպերացիայի «Ալիանսը» (միություն) կազմակերպվել է 1895 թ. Լոնդոնում: Կոոպերատիվ ինտերնացիոնալ կազմակերպելու միտքը հղացել է 19-րդ դարի կիսերին մի այնպիսի ժամանակ, յերբ ամբողջ բուր-

ժողովրդի սարսափի մեջ եր առաջին բանվորական միությունները կազմակերպելու հետեւանքով, վորոնց միջոցով ուժեղ պրոպագանդ եր մղվում հոգուտ հեղափոխական դասակարգային պայքարի: Մարքսի կողմից առաջին ինտերնացիոնալի կազմակերպումն էլ ավելի անհրաժեշտություն է դարձնում բոլոր տեսակի մանր-բուրժուական-ռեֆորմիստական տարրերի համար հիմք դնելու մի այնպիսի կազմակերպության, վոր հնարավոր լինեք մարքսյան ինտերնացիոնալի դասակարգային անողոք պայքարի լողունդին հակադրելու դասակարգերի համերաշխության, քաղաքական կռիւի բացառման սկզբունքը: Այդ ժամանակաշրջանը, վորի ընթացքում կոոպերատիվ կազմակերպությունները, գլխավորապես սպառողականը, բավական մեծ ծավալ եյին ստացել և առևտրական կապիտալի շահագործման դեմ խիստ պայքար եյին մղում, շատ հարմար ասպարեզ եր ներկայացնում պրոլետարական մասսաների հեղափոխականացման դեմ պայքարելու համար:

Կոոպերատիվ ինտերնացիոնալի կազմակերպման գլխավոր հեղինակներն եյին հանդիսանում Անգլիայում՝ քրիստոնեյական սոցիալիստները և Ֆրանսիայում՝ աշխատավոր ռեֆորմիստ ուտոպիստ կոոպերատորներ Շարլ Ժիզը

և այլն: Հեղափոխական մարքսիստների անողոք դասակարգային կռիւի թեորիային, վորպես հակադրություն Շարլ Ժիզը գրում է. «Մեր նպատակները մեկ են, բայց տարբեր են նրանց հասնելու ճանապարհները: Մենք հնարավոր ենք համարում ստեղծել մեծ քանակությամբ նոր հարստություն, սակայն առանց բուրժուազիայի ստացվածքն եխպրոպրիացիայի յենթարկելու: Մենք արժանայսլում ենք դասակարգային պայքարի դեմ, հեղափոխական յեվ եխպրոպրիացիայի մեթոդի դեմ: Մենք տարբերվում ենք սոցիալիստներից նրանով, վոր անհրաժեշտ չենք տեսնում մասնավոր սեփականության վոչնչացումը, մինչև իսկ արտադրական միջոցների նկատմամբ: Մենք խուսափում ենք հարկադրել վերևից, Կոոպերացիան պետք է խաղաղ ճանապարհով հիմնական բարեփոխության յենթարկի գոյություն ունեցող տնտեսական կարգերը»: Այս հիմնական սկզբունքներն են ուղեցույց յեղել ռեֆորմիստների ամբողջ գործունեյության համար: Նրանք յերկար ու ձիգ տարիներ սերունդներ են դաստիարակել բարենորոգչական, պահպանողական վոգով, թուլացնելով բանվոր դասակարգի հեղափոխական դասակարգային պայքարի թափը:

Իսկ Անգլիայում քրիստոնեյական սոցիա-

լիստներն, աշխատանքի և կապիտալի մեջ լիակատար համերաշխություն ստեղծելու համար, կոոպերատիվ ինտերնացիոնալի հիմքում դնում են. «կոոպերատնշիպ» ի գործնական սկզբունքը, վորի իմաստն այն է՝ թե բանվորները պետք է մասն ունենան կոոպերատիվ շինարարության ստացած շահույթից: Ճիշտ է, կոոպերատիվ ինտերնացիոնալի հետագա զարգացման շրջանում «կոպերատնշիպ» ի գաղափարն առանձին ընդունելություն չի գտնում, սակայն, նա «Ալիանսի» կազմակերպման և ձևակերպման գործում պակաս նշանակություն չի ունենում: Կոոպերատիվ ինտերնացիոնալի հիմնավորման հզորագույն գեներերից մեկը փառափառ չեզոքության սկզբունքն է յեղել, վոր «Ալիանսի» դոկտրինայի ընթացքում վճռական նշանակություն է ունեցել նրանց պահպանողականության հետադիմական և հակահեղափոխական քաղաքականությունը հաջողությամբ շարունակելու տեսակետից: «Ալիանսի» յերկրորդ կոնգրեսը, վոր տեղի ունեցավ 1896 թվին Փարիզում, նրա հիմնավորումից ուղիղ մի տարի անց, վորոշում է ընդունեց քաղաքական չեզոքության մասին, վորտեղ ասվում է. «Ալիանսը» չի զբաղվում վոչ քաղաքական և վոչ էլ կրոնական հարցերով: Կոոպերացիան ներկայանում է մի չեզոք ասպա-

րեզ, վորտեղ կարող են իրար հանդիպել և միասին գործել միանգամայն տարբեր քաղաքական հոսանքների պատկանող և համոզմունք ունեցող մարդիկ: Այդ չեզոքությունն ամրացնելու համար, վորից կախված է կոոպերատիվ շարժման միասնականությունը, բոլոր այն անձինք և կազմակերպությունները, վորոնք կրնդունվեն «Ալիանսի» անդամ, պետք է ընդունեն, վոր կոոպերացիան հանդիսանում է ինֆլանսալ և չպետք է զենք ծառայի այս կամ այն քաղաքական կուսակցության համար»:

«Ալիանսի» պատմության ընթացքում, նրա կոնգրեսներում ձախակողմյան տրամադրություններ յեղել են, վորոնք արտահայտվել են ի նպաստ դասակարգային կռիւ. սակայն, այդ տրամադրությունները, լինելով աննշան, վորևե ազդեցություն չեն գործել «Ալիանսի» բեյալցիոն քաղաքականության վրա: Ընդհակառակը. «Ալիանսի» ղեկավարությունն այնքան եր պահպանողական և հետադիմական, վոր «կոպենհագենի» 1910 թվականի սոցիալիստական կոնգրեսի վորոշումն այն մասին, «վոր, յեթե կոոպերատիվ շարժումն ինքնին յերբեք ի վիճակի չե ազատագրելու բանվորներին, այնուամենայնիվ այդ շարժումը կարող է իսկական գեներ ծառայել բանվորի համար իր դասակարգային կռիւ

գործում, վորի նպատակն է իր ձեռքը զցել քաղաքական իշխանությունը և հասարակայնացնել բոլոր արտադրական և փոխանակության միջոցները: Նույնպես տապալվում է 1910 թ. Համբուրգում տեղի ունեցած «Ալիանսի» կոնգրեսում: Չնայած կոպենհագենի սոցիալիստական կոնգրեսի ունեցած բավական խոշոր ազդեցութեանը Համբուրգի կոոպերատիվ ինտերնացիոնալի կոնգրեսի վրա, այնուամենայնիվ, պահպանողական թեվի ուժեղութեան հետևանքով, ղեկավարութիւնը դարձյալ մնում է վերջինների ձեռքին, վորոնք շարունակում են բուրժուազիային ծառայելու իրենց քաղաքականութիւնը:

Համաշխարհային պատերազմի նախորդակին Գլասգո քաղաքում կայացած «Ալիանսի» IX-րդ կոնգրեսում ել ավելի վճռական և պարզ վորոշում է հանվում—վոր կոոպերացիան չի կարող չամարվել վոչ քաղաքական և վոչ ել դասակարգային շարժում: Հին ռեֆորմիստ կոոպերատորների սիրած ձևն է հիմնվել Ռոչդեյլյան ազնիվ պիոներների թողած ավանդների վրա և համարել իրենց նրանց թողած գործի շարունակողները: Սակայն, այդ տեսակետից ևս նրանք չեն կարող վոչ մի դեպքում համարվել նրանց հետևողները: Ռոչդեյլյան ազնիվ պիոներների

գործը, վոր սկիզբն է առնում 1844 թվին Անգլիայում, ունի միջազգային պատմական նշանակութիւն: Այստեղ բանվոր դասակարգը, ձեռնարկելով կոոպերատիվ կազմակերպութիւններ, ինքն իր սեփական միջոցներով սկսեց կովել կապիտալիստական շահագործման դեմ, ցուցաբերելով իր սեփական դասակարգային ուժը, վորպես պայքարի մի միջոց: Այն հավաստիացումները, թե քաղաքական չեզոքութեան լուրջունքը Ռոչդեյլյան «ազնիվ» պիոներներից է մնացել, չի համապատասխանում պատմական իրողութեանը: Ռոչդեյլյան պիոներների և վոչ մի աշխատանքի մեջ չկա քաղաքական չեզոքութեան մասին վորևէ բան:

«Ալիանսի» ռեֆորմիստ հակահեղափոխական ղեկավարներն ամենայն իրավամբ կարող են համարվել Ռոչդեյլյան ակտիվ պիոներների մեծ գործի դավաճաններ:

Վերջին հաշվով քաղաքական չեզոքութեան սկզբունքը հատկապես ուղղված եր բանվոր դասակարգի հեղափոխական դասակարգային պայքարի դեմ: Չեզոքութիւնը լավագույն միջոց եր կոոպերացիայի մեջ ընդգրկված միլիոնավոր մասնաւորները չեզոքացնելու, հեռու պահելու բուրժուազիայի դեմ ուղղված քաղաքական կովից:

ՊԱՏԵՐԱԶՍԸ ՅԵՎ „ԱԼԻԱՆՍԸ“

«Ալիանսը» իր գոյութիւն ընթացքում բազմիցս անգամ ազգերի խաղաղութեան մասին կոչեր եւ արել: Նրա հիմնական ծրագրային խնդիրներէն մեկը յեղել եւ պատերազմի դեմ պայքարելը: Համաշխարհային պատերազմի նախորդակին «Ալիանսը» դարձել եր պացիֆիստական քաղաքականութեան եւ գործունեութեան մի կենտրոն: 1913 թվականին Գլազգոյի «Ալիանսի» կոնգրեսում դրված եւ յեղել նաեւ պատերազմի դեմ պայքարելու խնդիրը: Այդ ժամանակ կոնգրեսի կողմից կազմակերպվում են խաղաղ ցույցեր, վորտեղ Ալբերտ Թոման, յերկրորդ ինտերնացիոնալի սյուներէն մեկը, կրակոտ ճառ եւ արտասանում պատերազմի դեմ: Նա, ի միջի այլոց, ասում եւ. «Մեր ժամանակներում կոռուպտիվ շարժումն, համեմայն դեպս, այնքան եւ մեծ եւ ուժեղ, վոր ի վիճակի կլինի հակահարված հասցնելու մի քանի պետութիւնների խելագար ցանկութեանը, վորոնք կցանկանային աշխարհը գցել նոր պատերազմի գիրկը»: Նույնաման յելույթներ են

ունենում նաեւ Անգլիայի, Ֆրանսիայի եւ Գերմանիայի ներկայացուցիչները, վորոնք խոստանում եյին թույլ չտալ եւ խանգարել իրենց պետութիւններին՝ իրագործելու իրենց անմիտ ցանկութիւնը պատերազմին մասնակցելու գործում: Այնուհետեւ «Ալիանսը» պատերազմի դեմ մանիֆեստ եւ հրատարակում: Ինչպես այդ մանիֆեստը, այնպես եւ տեղի ունեցող բոլոր յելույթները, ի հարկե, վոչ մի քաղաքական նշանակութիւն չեն ունենում. դրանք լոկ դատարկ պացիֆիստական փորձեր եյին, կատարյալ խաբեբայութիւն եր, վոր մասսաներին ավելորդ անգամ խաբելու նպատակ եր հետապնդում:

Չի անցնում մի տարի յել այդ հավատարացումներից ու կոչերից, յերբ սկսվում ե պատերազմը եւ «Ալիանսի» տարբեր յերկրների ղեկավարներն անցնում են իրենց պետութիւնների ազգային շահերի պաշտպանութեան կողմը եւ իրենց կոռուպտիվ կազմակերպութիւններին միջոցով նպաստում, վոր պատերազմը հասնի իր հաղթական վախճանին: Այս բոլորի մեջ ամենաբնորոշ եւ ուսանելի փաստն այն ե, վոր պատերազմի դեմ բարձրագոյ հայտարարութիւններ անող «Ալիանսի» ականավոր լիդերները բուրժուազիային մատուցած իրենց ծառայութիւնների համար, հենց պատերազմի

սկզբից ստանում են պատասխանատու զինվորական պաշտոններ:

Այսպես, Անգլիայի կոոպերատիվ շարժման ղեկավար Մալսփիլը ազնվականի կոչում է ստանում զինվորական ինտենդանտստվոյին մատուցած ոգտակար ծառայությունների համար, Ալբերտ Թոման Ֆրանսիական կաբինետում գրավում է զինվորական մինստրի պաշտոնը, իսկ ականավոր պացիֆիստ սոցիալ-դեմոկրատ Ավ. գուստ Մյուլլերն ոգտվում է հարմար առիթից և դառնում է Գերմանիայի զինվորական կաբինետի անդամ:

Այնուհետև կոոպերացիան դառնում է համաշխարհային պատերազմի գլխավոր նեցուկներից մեկը: Ֆրանսիայում կոոպերատիվ կազմակերպություններն իրենց ձեռնարկությունները հարմարեցնում են ռազմական նյութեր պատրաստելու համար: Դարձյալ Ֆրանսիայում այն ժամանակ 1200 կոոպերատիվներից 932-ը բացառապես զբաղված էին ռազմական նյութերի մատակարարման գործով: Նույն պատկերն էր ներկայացնում իրենից նաև Գերմանիան, Անգլիան և այլ պատերազմող յերկրները: Առանց չափազանցության կարելի չե պնդել, վոր բուրժուական աշխարհում չկար մի կոոպերատիվ

կազմակերպություն, վոր իմպերիալիստական պատերազմի գործիք չդառնար:

Ահավասիկ, այսպիսի վողբերգական վախճան է ունենում «Ալիանս»-ի պատերազմի դեմ վարած «պայքարը»:

IV

ՇԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿՈՈՊԵՐԱՑԻԱՆ ՅԵՎ ՆՐԱ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ԵՏԱՊՆԵՐԸ

Ուտոպիստ ռեֆորմիստ կոոպերատորներին խաղաղ ճանապարհով, առանց դասակարգային պայքարի, սոցիալիզմին հասնելու թեորիային հակադրվել է հեղափոխական դասակարգային անողոր և անհաշտ կռվի տեսակետը: Այդ նկատմով ահա կոոպերացիան յերբեք չի նայվել վորպես մի ինքնանպատակ կազմակերպություն, անկախ բանվոր դասակարգի կողմից կապիտալիստական կարգերի դեմ ուղղած պայքարի մյուս ձևերից: Բանվոր դասակարգի իսկական ազատագրումը կախված է պրոլետարիատի դիկտատուրայի հաստատումից, կապիտալիստական իրավակարգի իսպառ վերացման ճանապարհով:

Կոոպերատիվ կազմակերպություններն, առանձնապես սպառողական կազմակերպություններ, վոր-

24608-59

պես պրոլետարական մասսաներ ընդգրկող շար-
ժում, պետք է բանվոր դասակարգի հիմնական
պայքարին ոժանդակող, նրա մի մասը կազմող
մոլենտներից մեկը հանդիսանան:

Առաջին անգամ Կ. Մարքսը, հակառակ ու-
տոպիստ-կոոպերատորների իլլյուզիաների, տա-
լիս է դասակարգային պայքարի ճշմարիտ ուս-
մունքը և դրա հետ միասին նաև ընդգծում է
կոոպերացիայի զարգացման ճիշտ ուղիները:

Մարքսն ընդունում է, վոր կոոպերացիան,
վորպես տնտեսական կազմակերպչական մի
սիստեմ, հակառակ կապիտալիստական կարգերի,
իր մեջ պարունակում է կոլեկտիվիստական
հիմունքներ և հանդիսանում է „հին ձևերի մեջ
առաջին ձեռքվածքն առաջացնող» մի գործոն:

Մակայն, նա, մատնանշելով կոոպերացիայի
այդ կարևոր առանձնահատկությունը, անհրա-
ժեշտ է համարում ընդգծել, վոր կոոպերացիան
անկարող է կապիտալիստական հասարակակար-
գի վերակազմությանն անցնել, քանի քաղաքա-
կան գերիշխանությունը գտնվում է բուրժուա-
զիայի ձեռքին:

Այսպիսով, կոոպերացիայի անարգել զար-
գացման և ազգային մասշտաբով ծավալման հա-
մար կարևոր նախապայման է պրոլետարիատի

դասակարգային, քաղաքական կռիվը ընդդեմ
տիրապետող դասակարգի:

Այս մասին Մարքսը 1866 թ. Ինտերնացիո-
նալի ժնեվի կոնգրեսի բանաձևի մեջ ասում
է. „կոոպերատիվ շարժումն, իր զարգացման ըն-
թացքում ունենալով թզուկային կերպարանք,
վոր տալիս են նրան իրենց ուժերի վրա հիմ-
նըված աշխատող սակավաթիվ վարձու բանվոր-
ները, անուժ է և յերբեք չի կարողանա կապի-
տալիստական հասարակակարգը փոփոխության
յենթարկել: Վորպեսզի ստեղծվի հասարակական
աբտադրության ազատ և կոոպերատիվ աշխա-
տանքի խոշոր ու ներդաշնակ սիստեմ, պետք է
փոփոխության յենթարկել հասարակական ընդ-
հանուր պայմանները: Այդ փոփոխություններն
յերբեք ել սեղի չեն ունենա, յեթե հասարա-
կության կազմակերպված իսխանությունը, ու-
րիշ խոսքով՝ պետական իսխանությունը կապի-
տալիստների յեվ հողատերերի ձեռքից չանցնի
բանվորների ձեռքը“:

Յերկար ժամանակ Սոցիալիստական կու-
սակցությունը հետևողականորեն կիրառում էր
Մարքսյան այդ տեսակետը կոոպերատիվ շարժ-
ման նկատմամբ:

Այսպես, 1879 թ. Մարսելյան բանվորա-
կան կոնգրեսը գտնում է, վոր «արտադրական

և սպառողական ընկերութիւններն, ունենալով հնարավորութիւն բարելավելու միայն փոքրածիւր և արտոնյալ վիճակում գտնվող բանվորների վիճակը, չեն կարող նկատվել, վորպես բավական արժեք ներկայացնող միջոց բանվոր դասակարգի ազատագրութեան գործում»:

Նույն միտքն ավելի վորոշ ասում ե 1892 թ. գերմանական սոց. դեմոկրատական համագումարում ընդունված վորոշումը: Ավելի ուշ, 1893 թ Վականին, գերմանական սոց.-դեմոկրատական կուսակցութեան ղեկավար Բեքելը ռալիստագում հայտարարում ե, վոր «Սոց.-դեմոկրատիան առանձնապես արժեք չի տալիս այն ոգուտներին, վոր սպառողական կոոպերացիան տալիս ե իր անդամներին»:

Այսպիսով, Մարքսի տեսակետը կոոպերատիվ շարժման նկատմամբ տիրապետող դեր ե կատարում մինչև 20 ըդ դարի սկզբները: Սակայն, արեւմտեան սոցիալ.-դեմոկրատական ե այլ սոցիալիստական կուսակցութիւններն իրենց վարած դասակարգային հեղափոխական պայքարի քաղաքականութիւնը հետզհետե տալիս են խաղաղ, պարլամենտական ե բարենորոգչական ընթացք: Այդ ժամանակաշրջանում ե, վոր կոոպերատիվ շարժման մեջ, ինչպես մենք վերեւում տեսանք, ռեֆորմիստ պահպանողական

տարրերն ավելի ևս խորացնում են իրենց ագգեցութիւնը, կոոպերատիվ մասսայական շարժումը դարձնելով բուրժուազիայի շահերին սպասարկող մի կազմակերպութիւն: Այնուհետե բավական ժամանակ մոռացութեան են տրվում հեղափոխական մարքսիզմի սկզբունքները ե այն փոխվում ե յերկրորդ՝ դեղին ինտերնացիոնալի դավաճանական քաղաքականութեան, վորի պրտուղներն այսօր քաղում ե միջազգային բանվորութիւնը:

Այդ բոլորից հետո, կենսական անհրաժեշտութիւն ե ներկայանում ցույց տալ իսկական Մարքսին ե վճռական ձեակերպութեամբ կտրել մարքսիզմի հետագա խեղաթյուրումների ճանապարհը:

Այդ ձեակերպումը տալիս ե լենինիզմը, իբրեւ հեղափոխական մասսաների ակտիվութեան ուսմունք:

—
Լենինը, վորպես հեղափոխական մարքսիզմի հետեողական շարունակողը, կոոպերատիվ քաղաքականութեան խնդիրներին, մոտենալիս յեւնում ե ամենից առաջ բանվոր դասակարգի հեղափոխական դասակարգային պայքարի շահերից: Սպառողական կոոպերացիան այդ շրջանում ընդգրկել եր միլիոնավոր մասսաներ,

վորոնց ղեկավարությունն ամբողջությամբ գրա-
նվում եր ռեֆորմիստական - պահպանողական
կոոպերատորների ձեռքին: Բնական է, վոր Լե-
նինը, իր հանձարեղ իրատեսությամբ, չեր կա-
րող նման մասսայական շարժման նկատմամբ
լինել լուռ հանդիսատեսի դերում:

Լենինը ամեն մի շարժման նկատմամբ,
վորտեղ տեսել է պրոլետարական մասսաների
մասնակցությունը, միշտ յերևան է հանել ծայ-
րահեղ շահագրգռություն, ոգտագործելով այն
իր ձիմնական նպատակների՝ պրոլետարական ղիկ-
տատուրայի և սոցիալիստական հեղափոխու-
թյան համար:

Այդ տեսակետից, ընկ. Լենինի ղեկավա-
րությամբ բալչևիկյան ֆրակցիայի մասնակ-
ցությունը Կոպենհագենի սոցիալիստական կոն-
գրեսին հեղափոխական կոոպերացիայի շարժ-
ման տեսակետից ունի պատմական նշանակու-
թյուն:

1910 թվականին Կոպենհագենի սոցիալիս-
տական միջազգային կոնգրեսում Լենինը, մեծ
նշանակություն տալով կոոպերացիայի հարցին,
անձամբ մասնակցում է կոնգրեսի կոոպերատիվ
հանձնաժողովի աշխատանքներին և համագու-
մարում պայքար մղում համաձայնողական, մա-
նրթ-բուրժուական կուսակցությունների դեմ, վո-

րոնք կոոպերացիան ընդունում եյին պրոլետա-
րիատի դասակարգային կովից անկախ մի շար-
ժում: Նա, համաձայն չլինելով կոոպերացիայի
մասին առաջարկված բանաձևերի հետ, ուսա-
կան պատգամավորության անունից առաջար-
կում է իր առանձին բանաձևը, վորն ամբողջու-
թյամբ առաջ ենք բերում:

«Կոնգրեսը գտնում է.

1) Վոր պրոլետարական սպառողական կո-
ոպերատիվները բարելավում են բանվոր դասա-
կարգի դրությունը նրանով, վոր ամեն տեսա-
կի առևտրական միջնորդների շահագործումը
մեղմացնում են, վոր ազդում են աշխատանքի
պայմանների վրա դրական իմաստով և լավաց-
նում են իրենց աշխատակիցների տնտեսակա-
ն դրությունը:

2) Վոր այդ ընկերությունները կարող են
մեծ նշանակություն ստանալ պրոլետարիատի
տնտեսական և քաղաքական մասսայական պայ-
քարի համար, պաշտպանելով բանվորներին դոր-
ժադուլների, լոկաուտների, քաղաքական հալա-
ծանքների ժամանակ:

Մյուս կողմից կոնգրեսը նկատում է՝

1) Վոր այն պայմանների լավացումը, վոր
կարող է սպառողական կոոպերատիվների միջո-
ցով ստացվել, կարող են լինել չափազայն ան-

նշան, յեթե բուրժուազիայի ձեռքում յեղած արտադրական միջոցները, եքսպորտըրիացիայի չենթարկվեն, առանց վորի դժվար ե սոցիալիզմի իրականացումը:

2) Վոր սպառողական ընկերությունները չեն ներկայանում կապիտալի դեմ պայքարող անմիջական կազմակերպություններ, վորը կարող ե ստեղծել իլլյուզիա այն մասին, թե այդ կազմակերպությունները հանդիսանում են մի միջոց, վորոնց ոգնությունը հնարավոր ե լուծել սոցիալական հարցն, առանց դասակարգային կռիւի ե բուրժուազիայի եքսպորտըրիացիայի:

Կոնգրեսը կոչ ե անում բոլոր յերկրների բանվորներին.

1) Մտնել սպառողական կոոպերատիվների շարքերը ե ամեն կերպ նպաստել նրանց զարգացմանը, պահպանելով այդ կազմակերպությունների դեմոկրատական բնույթը:

2) Սպառողական կոոպերատիվներում, անընդհատ սոցիալիստական պրոպագանդ մղելու միջոցով, նպաստել բանվորական շարքերի մեջ դասակարգային կռիւի ե սոցիալիզմի գաղափարների տարածմանը:

3) Դրա հետ միասին ձգտել, վորպեսզի, վորքան կարելի յե, ավելի լիակատար մերձե-

ցում առաջ դա բանվորական շարժման բոլոր ձևերի մեջ:

Կոնգրեսը մատնանշում ե նաև այն, վոր արտադրողական ընկերությունները կարող են բանվոր դասակարգի պայքարում նշանակություն ունենալ, յեթե դրանք լինեն սպառողական ընկերությունների անբաժան մասերը:

Այսպիսով, մենք տեսնում ենք, վոր Լենինը կապիտալիստական իրավակարգում կոոպերացիան ընդունել ե վորպես պրոլետարական հեղափոխությունն ոժանդակող մի միջոց: Նա անհրաժեշտ ե համարել զգուշացնել բանվորական մասսաներին, վոր սպառողական կոոպերացիայի տված առոյա ոգուտները վոչ մի դեպքում ի վիճակի չեն մազաչափ անգամ լուծելու դասակարգային պայքարի խնդիրները, վոր ուսույչիստ ռեֆորմիստ կոոպերատորների այն քարոզները, թե կոոպերացիայի միջոցով հնարավոր ե սոցիալիզմն իրականացնել առանց դասակարգային կռիւի ոգնություն, կատարյալ խաբեբայություն ե: Բացի այդ, ընկեր Լենինը միանգամայն կարևոր ե գտնում, վոր կոոպերացիան անուշադրություն չմատնվի. այդ գերազանցորեն մասսայական կազմակերպությունները պետք ե ծառայեն, բանվոր դասակարգի մյուս կազմակերպությունների հետ միասին,

սոցիալիզմի մեծ գործին: Իրա համար անհրա-
ժեշտ ե գործնական և առօրյա աշխատանքները
պրոպագանդի միջոցով կոոպերատիվ կազմակեր-
պությունները դուրս բերել ունեցորմիսաների
ազդեցությունից:

Հոկտեմբերյան հեղափոխությունը 1917
թվին հեղափոխական կոոպերացիայի հետագա
զգարգացման համար ստեղծում ե մի նոր
պատմական դարաշրջան: Հոկտեմբերյան հեղա-
փոխությունից հետո քաղաքական գերիշխանու-
թյունն յերկրագնդի $\frac{1}{6}$ մասում անցնում ե
պրոլետարիատի ձեռքը: Խորհրդային Միության
արտադրական փոխհարաբերությունները հիմնա-
կանապես փոփոխության են յենթարկվում:
Ստեղծվում են սոցիալիստական շինարարու-
թյան համար լայն պայմաններ ու հնարավորու-
թյուններ:

Ճիշտ այս պայմաններին ե վերաբերում
Մարքսի կոմունիստական մանիֆեստում հայտ-
նած այն միտքը, թե «վորպեսզի կոոպերացիան
աշխատավոր մասսաների ազատագրողը դառնա
անհրաժեշտ ե, վոր նա իր սխառմով ընդ-
գրելի իր մեջ վողջ հասարակությանը և հետե-
վապես ոգտվի պետական ոժանդակությունից»:
Յեվ այսպես, պրոլետարական զիկտատու-
րայի պայմաններում կոոպերացիան կենինի

գնահատության մեջ ստանում ե միանգամայն
տարբեր բովանդակություն. նա մեր պայման-
ներում ձեռք ե բերում «հակայական, անծայրա-
ծիր» նշանակություն: Լենինն ասում ե. «Այժմ
մենք իրավացի յենք ասելու, թե կոոպերացիա-
յի հասարակ անունը մեզ համար համազոր ե
սոցիալիզմի աճման և սրա հետ միասին մենք
ստիպված ենք ճանաչել սոցիալիզմի մասին մեր
ունեցած տեսակետի արմատական փոփոխու-
թյունը: Այդ արմատական փոփոխությունը
ներանումն ե, վոր մենք սկզբում ծանրության
կենտրոնը դնում եյինք, և պետք ե դնեյինք
քաղաքական կռվի մեջ: Իսկ այժմ ծանրության
կենտրոնը փոխվում ե այն աստիճանի, վոր փո-
խադրվում ե խաղաղ կազմակերպչական «կուլ-
տուրական» աշխատանքի բնագավառը»:

Լենինի կոոպերատիվ պլանն այնուհետե
դառնում ե մի ուղեցույց հեղափոխական կո-
ոպերացիայի զարգացման համար: Խորհրդային
Միության համար Լենինի կոոպերատիվ պլանը
դառնում ե սոցիալիստական շինարարության
մի հզորագույն գործոն: Խորհրդային կոոպե-
րացիան իրապես դառնում ե մի հոյակապ
կազմակերպություն, վորի նշանակությունը ե
ազդեցությունն անցնում ե կարմիր դժից դուրս

և ստանում միջազգային նշանակութիւն, դառնալով հեղափոխական կոոպերացիայի կազմակերպողն ու ղեկավարը:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԿՈՈՊԵՐԱՑԻԱՆ ՅԵՎ „ԱԼԻԱՆՍԸ“

Հոկտեմբերյան հեղափոխութիւնը և պրոլետարական դիկտատուրայի հաստատումը թորհրդային Միութեան մեջ խոր ճեղքվածներ առաջացրեց կապիտալիստական իրավակարգում: Մյուս կողմից ել համաշխարհային պատերազմի քայքայիչ հետևանքներից հետո բուրժուական աշխարհը կանգնած եր սոցիալիստական հեղափոխութեան մեծ վտանգի առաջ: Պրոլետարիատի և բուրժուազիայի մեջ սկսված քաղաքաց. կռիվը խորհրդային սահմաններից դուրս ե գալիս և ծավալվում բուրժուական յերկրներում: Տեղի յե ունենում պրոլետարական լայն մասսաների հեղափոխականացման լուրջ պրոցեսը:

Կոոպերատիվ ինտերնացիոնալը, վոր համաշխարհային պատերազմի ամբողջ ժամանակամիջոցում անգործութեան եր մատնված և քայքայման վիճակին եր հասած, քաղաքացիական կռիւների ահեղ բաղլուսները պայմանե-

բում կենդանութիւն ե ստանում և, միացած միջազգային բուրժուազիայի հետ, սրբազան պատերազմ ե հայտարարում բոլշևիզմի դեմ, մասնավորապես՝ խորհրդային կոոպերացիայի դեմ:

Կոոպերատիվ ինտերնացիոնալ «Ալիանսը» մնում ե իր ավանդներին հավատարիմ: Հակառակ մարքսիստական ինտերնացիոնալի դասակարգային անողոք պայքարի և դասակարգային կռիւների սկզբունքի, նա շարունակում ե պայքարը հանուն դասակարգերի համերաշխութեան և, բնական ե, Մոսկվայում վերածնված մարքսիստական ինտերնացիոնալը պետք ե նորից կենդանութիւն տար «Ալիանսի» հետադիմական վոգուն:

Այս պայքարում կարևոր տեղ են դրավում Ռուսաստանից վտարված Յենտրոսոյուզի նախկին վարչութեան անդամները և «հին» կոոպերատորները (վերջերում դրանց միանում են նաե վրաստանից և Հայաստանից փախած վտարանդիները):

Նրանք չտեսնված պրովոկացիա յեն բարձրացնում խորհրդային իշխանութեան շուրջը: Նրանք ստեղծում են հասարակական կարծիք, վոր խորհրդային իշխանութեան քաղաքականութեան հետևանքով կոոպերացիան կործանվում ե, վոր կոոպերատիվ կազմակերպութիւնները վոչ մի

հնարավորութիւնն չունեն իրենց նորմալ գործունեութիւնը շարունակելու և այլն և այլն:

Այդ վտարանդիները վոչ մի միջոց չեն խնայում խորհրդային իշխանութեան դեմ հակահեղափոխութիւն կազմակերպելու գործում: Յեվրոպայում այդ ժամանակ նրանց տրամադրութեան տակ կային հին Ռուսաստանից ֆաշիստ մի շարք կազմակերպութիւններ, ինչպես՝ Յենտրոսոյուզի բյուրոնները Լոնդոնում, Բերլինում, Պոլսում, Ստոքհոլմում և Փարիզում, գնման և վաճառահանման գրասենյակը՝ Նյու-Յորքում, իսկ Լոնդոնում՝ Ժողովրդական քանկը, վորոնք ռուսո նյութական միջոցներ եյին հայթայթում նրանց հակահեղափոխական գործունեութեան համար: Նրանք բազմաթիւ նախագծեր եյին ներկայացնում Անտանտայի կառավարութիւններին պրոլետարական դիկտատուրայի խորտակումն արագացնելու համար: Մինչև իսկ նրանք ներկայացրին տնտեսական ինտերվենցիայի մի մանրամասն պլան, վոր պետք է պաշտպանվեր կապիտալիստական պետութիւնների ռազմական ինտերվենցիայով:

Յենտրոսոյուզի հին վարչութեան անդամները մինչև 1921 թվականը համարվում եյին «Ալիանսում» որինական ներկայացուցիչները Ռուսաստանի կոոպերատիվ շարժման: «Ալիանսի»

անդամներ եյին նաև Վրաստանի և Հայաստանի ապառողակ. կոոպերատիվն. միութիւնները՝ «Յեկավշիրին» և «Հայկոպը», վորոնք նույնպես ունեյին իրենց հին ներկայացուցիչները: Խորհրդային կոոպերացիայի բազմաթիւ բողոքները՝ վոր այդ մարդիկ անկոչ ներկայացուցիչներ են և չեն կարող համարվել իրաւագոր, ուշադրութեան չեյին առնվում: Նրանք շարունակում եյին «Ալիանսի» շարքերում իրենց հակահեղափոխական և խլուրդային աշխատանքը մեր դեմ: Ժնեվում, 1920 թվականին, նրանց հաջողվում է «Ալիանսի» հենտրոնական Կոմիտեյում անցկացնել մի վորոշում, վորտեղ ասվում է. «Ալիանսի» հենտրոնական Կոմիտեն բողոքում է Ռուսաստանի կոոպերատիվ կազմակերպութիւններն անկախութիւնից և լիակատար ավտոնոմիայից զրկելու դեմ: Բողոքում է, վոր Խորհրդային իշխանութիւնը խառնվում է և խանգարում կոոպերատիվ շարժման զարգացմանը: Կենտրոնական Կոմիտեն ճանաչում է իբրև որինական ներկայացուցիչներ նրանց, ովքեր ստացել են իրենց մանդատները ազատ ղեմակրատական կոոպերատիվ կազմակերպութիւններից:

Ռուսաստանի հակահեղափոխական կոոպերատորները կոոպերացիայում իրենց ունեցած ազդեցութիւնը փորձեցին ոգտագործել յերկրի

ներսում հակահեղափոխութիւնն առաջացնելու համար: Նրանք պահանջում եյին Խորհրդային իշխանութիւնից կոոպերացիայի համար անկախ և ավտոնոմ իրավունքներ, վորպեսզի նրանց հեշտութեամբ հաջողվի բանվորական դիկտատուրայի դեմ հակադրելու իրենց ուժը: Սակայն, յերկրի ներսում վերջնականապես պարտվելուց հետո, այս անգամ փորձում են Խորհրդային իշխանութեան դեմ ոգտագործել միջազգային բուրժուազիայի ուժը և «Ալիանսի» ազդեցութիւնը:

Նույնպիսի աղմուկ և պրովակացիա բարձրացրին Վրաստանից վտարված մենշևիկ կոոպերատորները: Նրանք բոլոր միջոցների դիմեցին՝ համոզելու յեվրոպական հասարակական կարծիքը, վոր «Յենտրոսոյուզը» Չեկայի ոգնութեամբ բռնի կերպով բռնագրավել է Վրաստանի կոոպերատիվների միութիւնը՝ Յեկավչիրին, վոր, շնորհիվ Խորհրդային իշխանութեան հակակոոպերատիվ քաղաքականութեան, Վրաստանի կոոպերատիվ շարժումը քայքայման է հասել: «Ալիանսը» համարյա ամբողջ յերկու տարի շարունակ Վրաստանի կոոպերացիայի խնդրով եր գբազվում: Ի վերջո 1922 թվին, վորպեսզի Վրաստանում կատարվող դեպքերը ըստուգվեն, «Ալիանսը» փորոշում է հատուկ պատ-

գաժափորութիւնն ուղարկել: Մեկնում են Թիֆլիս Վիկտոր Սերվին և Գուգոշվիլին՝ նախկին Վրաստանի ներկայացուցիչն «Ալիանսում»: Այդ այն Գուգոշվիլին է, վոր Վրաստանի կոոպերացիայի ոգնութեան համար Յեվրոպայում ստանում եր մեծ գումարներ և ծախսում իր անձնական կարիքների համար:

Պատգամափորութիւնը մեկնում է այնպիսի ժամանակ, յերբ 11 ինտերնացիոնալը հսկայական կամպանիա յեր տանում Խորհրդային Միութեան դեմ, և այդ պատգամափորութիւնը մեկնում եր Վրաստան հատուկ հանձնարարութիւններով՝ Վրաստանում կատարվող դեպքերը տենդենցիոզ կերպով Յեվրոպային ներկայացնելու համար: Այդպես ել լինում է:

Սակայն, 1923 թ., յերբ Մոսկվա յեն մեկնում «Ալիանսի» գլխավոր քարտուղար Մեյր և ակնավոր կոոպերատոր Շարլ Ժիդը և ունենում են հատուկ տեսակցութիւն Յեկավչիրիի, Ազրիտիֆակի և Հայկոպի ներկայացուցիչներին հետ, իրական փաստերի և դոկումենտների հետ ծանոթանալուց հետո նոր միայն միանգամայն պարզվում է յերկու տարվա միջ տեղի ունեցող աղմուկի ամբողջ պրովակացիոն բնույթը*):

*) Այդ խորհրդակցութեանը մասնակցում եր Հայաստանից տողերիս գրողը:

Ժախանակները փոխվում են: Խորհրդային իշխանութիւնը մնում է անսասան: Ինտերվենցիայի և բռնակցի բոլոր փորձերը ջախջախվում են, հանդիպելով խորհրդային միության և միջազգային պրոլետարիատի յերկաթյա դիմադրութեանը: Այնուհետև իմպերիալիստական պետութիւնները, նկատի ունենալով իրենց տնտեսական և քաղաքական ծանր դրութիւնը, ինչպես Արդային Լիգան, ահպես եւ Անգլիան, 1921 թիականին վորոշում են խորհրդային իշխանութիւնը դեֆակտո ճանաչել և սկսել առևտրական փոխհարաբերութիւններ:

„Ալիանսը“ նույնպես իր քաղաքականութիւնը փոխում է դեպի խորհրդային իշխանութիւնը, մասնավորապես՝ դեպի խորհրդային կոոպերացիան: Յե՛վ այսպես, 1921 թ. Բաղել քաղաքում „Ալիանսի“ կոնգրեսը 733 ձայնով ընդգե՛մ 464 ի, վորպես «Ալիանսի» իրավասու անդամներ, ընդունում է խորհրդային կոոպերացիայի ներկայացուցիչներին: Յե՛վ „Ալիանսի“ կենտրոնական կոմիտեյի անդամներ, Վիլգելմի և Տոտոմյանցի փոխարեն, անցնում են ընկ. կրասինը և Պոլովցեան (կին): Նույն բախտին է արժանանում նաև Վրաստանի մենշևիկ Գուգոշվիլին և Հայաստանի ներկայացուցիչը:

Այս բոլորը ջարդուփշուր է անում հակա-

հեղափոխական վտարանդիների բոլոր սպասաւիքները, վորոնց այլևս ուրիշ անելիք չի մնում, քայց յեթե խորհրդային կոոպերացիայի հասցեյին խղճուկ և վորորմելի վայրահաշնութիւններ անել:

Կոոպերատիվ ինտերնացիոնալի աշխատանքները մեջ խորհրդային կոոպերացիայի այդ առաջին հաղթանակը բավականին շոշափելի հնարավորութիւններ ստեղծեց հեղափոխական կոոպերացիայի հետագա աշխատանքները ծավալելու և ազդեցութիւնն ուժեղացնելու համար: Այդ տեսակետից խորհրդային կոոպերացիայի «Ալիանսում» տարած աշխատանքներն ունեն պատմական նշանակութիւն: Նա վճռողական ազդեցութիւն է ունեցել միջազգային կոոպերացիայի քաղաքականութեան վրա: «Ալիանսի» կազմակերպութիւնների և կոնգրեսների միջոցով հնարավոր է դարձել հեղափոխական կոոպերացիայի բոլոր հիմնական լոգունդները միլիոնավոր կոոպերացված մասսաների մեջ հասարակայնացնելու և տարածելու համար:

Վորոնք են այն հիմնական խնդիրները, վոր խորհրդային կոոպերացիան՝ մեծ համառութեամբ և պայքարի գնով՝ հարուցել է կոոպերատիվ ինտերնացիոնալի առաջ և այդպիսով դարձել կազմակերպչական կենտրոնը միջազգային հեղափոխական կոոպերատիվ շարժման:

1. Քաղաքական չեզոքությունը

Կոոպերատիվ ինտերնացիոնալի վերաբերմամբ մենք արդեն տեսանք, թե քաղաքական չեզոքության լոգունգը վորքան մեծ ծառայություններ ե մատուցել ունիորմիտ կոոպերատորներին՝ աշխատավորական մասսաներին դասակարգային պայքարից հեռու պահելու համար։ Այժմ հոկտեմբերյան հեղափոխության հաղթանակի և Յեվրոպայում դասակարգային պայքարի սրման պայմաններում, շատ դժվար կլինեն քաղաքական չեզոքության լոգունգն ոգտագործել մասսաներին խաբելու համար։

«Ալիանսի» գլխավոր քարտուղար Մեյլը Մտեկհոլմի համագումարին 1927 թ. ներկայացրած իր գեկուցման մեջ գանգատվում ե, «վոր այս վերջին վեց տարիներն ամեն անգամ հարց ե բարձրացվում թե ինչու մն ե կայանալու «Ալիանսի» քաղաքական չեզոքությունը։ Մինչև Բազելի կոնգրեսը (1921 թ.) չեզոքության ըսկըզբունքը պարզ եր բոլորի համար և նրան այսպես կամ այնպես հետևում եյին։ Բազելի կոնգրեսից հետո «Ալիանսի» փիլիսոփայության և հոգեբանության մեջ մտել են ինչ վոր նոր տարրեր, վորոնք չեզոքության ձևակերպման հարցում համարյա միշտ տարաձայնություն են

առաջ բերում»։ Այս մեղադրանքն, ի հարկե, վերաբերում ե խորհրդային կոոպերացիային։ Քակապես խորհրդային կոոպերացիայի ներկայացուցիչները՝ «Ալիանսի» անդամ լինելու մոմենտից սկսած վոչ մի առիթ չեն թողել քաղաքական խնդիրներ դնելու «Ալիանսի» թե կենտրոնական և գործադիր կոմիտեների առաջ և թե բոլոր կոնգրեսներում, պահանջելով այս կամ այն լուծումը։ Այսպես՝ Գենտի կոնգրեսում կոմունիստական ֆրակցիան պահանջեց Բորենստի լեռնագործների ընդհանուր գործադուլին ուղարկել համերաշխության հեռագիր և միջոցներ ձեռք առնել նրանց նյութական ոժանդակություն հապնելու համար։ Նույնպիսի խնդիր հարուցվեց 1926 թ. Համբուրգում տեղի ունեցող կոնգրեսում Անգլիայի ածխահատների հերոսական գործադուլին ոգնելու մասին։ Այնուհետև մայիս մեկյան տոներին և քաղաքական այս կամ այն ցույցերին մասնակցելու խնդիրներ և նման քաղաքական բնույթ կրող հարցեր շարունակ առաջ եյին բերում մեծ դիսկուսիա և պայքար, վոր, վերջին հաշվով, խորհրդային կոոպերացիայի համար ծառայում եր պրոպագանդի և Յեվրոպայի կոոպերացված մասսաներին կազմակերպելու լավագույն միջոց։ Այս հանգամանքը չափազանց մեծ անհանգստու-

թյուն և ջղայնություն եր առաջ բերում «Ալիանսի» ռեֆորմիստ ղեկավարների մեջ, վորոնք մերթ Անգլիայի ներկայացուցիչներին անունից մերթ՝ գերմանական, պահանջում եյին վերջ տալ կոմունիստական պրոպագանդային, վերջ տալ «Ալիանսի» քաղաքական չեզոքության սրբազան և տրադիցիոն սկզբունքի խախտման փորձերին: Մինչև իսկ պահանջում եյին խորհրդային ներկայացուցիչներին հեռացնել «Ալիանսի» անդամությունից: Այս բոլորը նրանց չէր հաջողվում, վորովհետև ռեֆորմիստները քաղաքական և սկզբունքային դիրքերը չափազանց խախտաւ եյին և սեփական շարքերի մեջ առաջ եր յեկել տրամադրությունների անվճռողականություն և շփոթություն:

2. Պրոմիսքյունների հետ սերս կապ

Պրոլետարիատի դասակարգային պայքարի հաջողության տեսակետից՝ մեծ նշանակություն եւ ձեռք բերում պրոմիսքյունների և կոոպերատիվ շարժման մեջ համերաշխ գործունեությունը և նրանց սերտ կապը: Դասակարգային պայքարի սրման պայմաններում և կոմունիստական շարժման որեց որ ծավալվող վտանգը դիմագրավելու համար || ինտերնացիոնալի և

Ամստերդամի պրոֆեսիոնալ ինտերնացիոնալի ղեկավարները փորձեր են անում ոգտագործել մեր դեմ նաև կոոպերատիվ ինտերնացիոնալի ուժերը: Այդ նպատակով 1921 թ. «Ալիանսի» և Ամստերդամի ինտերնացիոնալներին կողմից ստեղծվում ե մի հանձնաժողով՝ ընդհանուր հարցերի շուրջը համաձայնություն մշակելու համար: Խորհրդային կոոպերացիայի ներկայացուցիչները, չառարկելով «Ալիանսի» այդ քայլի դեմ, իրենց կողմից առաջարկում են, վորպեսզի կոոպերատիվ և բանվորական շարժման մյուս ձևերի հետ լիակատար միասնականություն ստեղծվի, նաև համաձայնության մեջ մտնել Մոսկվայի պրոֆինտերնի հետ: Այս հարցն այնուհետև «Ալիանսի» համար դառնում ե մի մեծ քաղաքական խնդիր, վոր առաջ ե բերում հսկայական պայքար: «Ալիանսի» գլխավոր քարտուղար Մեյը այդ մասին գրում ե. «Ալիանսի և Ամստերդամի ինտերնացիոնալների միջև համաձայնություն կայացնելու խնդիրը հաջողությամբ առաջ եր դնում: Սակայն, ինչպես ասում են՝ արդեն «յուղի կարասի մեջ մուկն եր ընկել», — պահանջ ե դրվում համաձայնության դալ նաև Մոսկվայի պրոֆինտերնի հետ»:

1926 թ. «Ալիանսի» Գենտի կոնգրեսում

հաստատում են Ամստերդամի հետ համաձայնության ստեղծելու խնդիրը: Խորհրդային պատգամավորության առաջարկը՝ Մոսկվայի պրոֆինտերնին ևս ընդունել, մերժում են 179 ձայնով ընդդեմ 124 ի: Սակայն, դրանից հետո, և մինչև այժմ ել, այդ խնդիրը բազմիցս անգամ դրվում է և լուծում չի ստանում: Շնորհիվ այդ պայքարի, մինչև որս «Ալիանսի» և Ամրստերդամի միջև կայացած այդ համաձայնությանը չի ստանում գործնական նշանակություն: Պետք է արձանագրել, վոր պրոֆմիությունների հետ սերտ կապ հաստատելու խնդիրը դարձավ մի լավագույն միջոց՝ պրոլետարական լայն մասսաների մեջ բանվորական շարժման միասնական ճակատ կազմելու լոգունդի խորացման ոգտին, և մեծ չափով նպաստեց հեղափոխական կոոպերացիայի ազդեցության ծավալմանը:

3. Պայքար պատերազմի դեմ

Խորհրդային կոոպերացիայի ամենամարտական լոգունդներից մեկը հանդիսանում է պատերազմի դեմ պայքարելը: Մենք արդեն տեսանք, թե «Ալիանսը» պատերազմի «դեմ» ինչպիսի դավաճանական քաղաքականություն տարավ և պատերազմի ընթացքում ինչպիսի բա-

զում ծառայություններ մատուցեց: Խորհրդային ներկայացուցիչներին մեկը «Ալիանսի» Գենտի կոնգրեսում պատերազմի վտանգի մասին մի կրակոտ ճառ ե արտասանում և կոչ անում վողջ աշխարհի բանվորներին՝ նոր պատերազմի դեպքում իրենց զենքերն ուղղել բուրժուազիայի դեմ և սկսել անխնա դասակարգային պայքար: Այս յելույթն այնքան է սարսափեցնում «Ալիանսի» ռեֆորմիստ-հակահեղափոխական ղեկավարներին, վոր գերմանական կոոպերացիայի ղեկավար Կառլֆմանը առաջարկում է այդ ճառը չարձանագրել և այն գրավել: Այդպես ել արվում է: Այնուհետև խորհրդային կոոպերացիայի ներկայացուցիչները 1924 թվին, Ֆրանկֆուրտում առաջարկում են մի հատուկ հանձնաժողով ընտրել նոր պատերազմի դեմ պայքարելու գործնական առաջարկներ մշակելու համար: Մի խոսքով՝ խորհրդային ներկայացուցչությունը վոչ մի առիթ բաց չի թողնում պատերազմի վտանգի դեմ այս կամ այն առաջարկներն ու յելույթն անելու համար: Սակայն, «Ալիանսի» ղեկավարները վոչ միայն ընթացք չեն տալիս այդ բոլոր առաջարկներին, այլև նրանք իրենց յելույթներում մատնանշում են կոոպերացիայի կատարած մեծ ոգնությունը պատերազմին: Շարլ-Ժիդը ասում է. «Ինչ տվեց

պատերազմը կոոպերացիային: Նա բերեց նրան շատ ու շատ բաներ: Կարելի չե մինչև իսկ ասել, վոր կոոպերատիվ շարժումը միական եր, վոր ամենից ավելի շատ շահեց պատերազմից»:

Նոր պատերազմի վտանգը քանի գնում ավելի չե սրվում: Խորհրդային ներկայացուցիչները «Ալիանսում» այսօր ել պատերազմի դեմ պայքարի խնդիրը դարձրել են իրենց ամենակենսական և հրամայողական հարցերից մեկը: 1930 թ. վեներայում գումարվելիք «Ալիանսի» կոնգրեսում խորհրդային կոոպերացիայի ներկայացուցիչները պատերազմի դեմ պայքարելու խնդիրը պահանջում են դարձնել որակարգի գերադաս առարկաներից մեկը: Պատերազմի վտանգի դեմ պայքարելու խնդրում խորհրդային կոոպերացիայի կատարած աշխատանքները նշանակությունը քիչ չէ: Այդ աշխատանքն այսուհետև ել ավելի չե խորանալու և ծավալվելու: Համենայն դեպս, պատերազմի վտանգի դեմ պայքարելու լողունգը հեղափոխական կոոպերատիվ շարժման համար մնում է ամենամատական լողունգներից մեկը:

4. Պայքար Ֆաշիզմի դեմ

Պրոլետարական հեղափոխության և դասակարգային պայքարի զարգացման և ուժեղացման գուգահեռ զարգանում է ֆաշիզմը, վոր

հանդիսանում է միջազգային բուրժուազիայի ավազակային ջոկատները, նրա ռազմական ուժը՝ հեղափոխությունը ճնշելու համար: Բանվոր դասակարգի բոլոր հեղափոխական կազմակերպությունները ֆաշիստական կազմակերպությունների կողմից յենթարկվում են բարբարոսական հարձակումների և հասնում կազմալուծման աստիճանի: Նույն վիճակին են արժանանում նաև այս կամ այն հեղափոխական տրամադրությունը յերևան հանող կոոպերատիվ կազմակերպությունները: Այս տեսակետից առաջնությունը պետք է տալ Իտալիայի ֆաշիստական պետությունը: Իտալիայում կոոպերատիվ կազմակերպությունները յենթարկվում են ֆաշիստական ավազակային հարձակման, նրանց գույքը գրավվում է, կոոպերատորները յենթարկվում են գնդակահարության և բանտարկության: Մի խոսքով, սկսված է մի իսկազաք հալածանք, վորն իտալական կոոպերատիվ շարժումը հասցնում է կատարյալ կործանման դուր:

Բուլղարիայում արյունարբու Յանկովյան կառավարության ձեռքով բոլորովին հիմնահատակ է արվում ու հրդեհվում սեփական շենքեր, գրավվում է ստացվածքը և սպանվում գործիչները «Ասվաբաժգենիա» բանվորական կոոպե-

քատիվի, վորի ղեկավարութիւնն ամբողջապէս
գտնվում եր կոմունիստների ձեռքին: Նույնա-
նման հալածանք տեղի յե ունենում վեննայում
և այլ յերկրներում: Կոոպերատիվ շարժման
նման չտեսնված հալածանքի դեմ, բնականորեն,
պետք ե սպասել կոոպերատիվ ինտերնացիոնա-
լի կողմից վճռողական միջոցների գործադրում,
միջազգային մասշտաբով բողոքների կազմա-
կերպում և այլն և այլն: Սակայն, «Ալիանսի»
«պայքարը» չի անցնում մի քանի միամիտ և
վաշինչ չասող բանաձև բողոքներից այն կողմ:
Ֆաշիզմի դեմ պայքարելու գործում «Ալիանսի»
քաղաքական չեզոքութիւն լողունդի փաստակա-
րութիւնը, նրա հակահեղափոխական բնույթը
ամենից պարզ և վճռողական կերպով յերևան
յեկավ: Ալիանսը 1923 թ. բողոքի դիմում ե ա-
նում Մուսոլինիին, սակայն այդ բողոքը վորեւե
հետեանք չի ունենում: Ընդհակառակը, Գինտ
քաղաքում տեղի ունեցող «Ալիանսի» կոնգրեսը
համբերողութեամբ տանում ե Մուսոլինիի հայտ-
նի ֆաշիստների ներկայութիւնը, վորոնք, վոր-
պէս յրտեաներ, յեկել ելին կոնգրեսում ֆա-
շիստների դեմ հնարավոր յելույթները կանխե-
լու համար: 1925 թ. Ստոկհոլմի կոնգրեսի նա-
խորդակին, յերբ պարզվում ե, վոր Խաւրիայում
կոոպերացիայի դրութիւնն ել ավելի վատա-

նում ե, «Ալիանսի» կողմից մասսայական բո-
ղոքներ կազմակերպելու փոխարեն, գործադիր
կոմիտեն վորոշում ե բնդունում, վորն ասում
ե. «Գործադիր կոմիտեն այն կարծիքին ե, վոր
հետագա քայլերը վոչ միայն ավելորդ են, այլև
նրանք մինչև իսկ անհարմար են միջազգային
կոոպերատիվ շարժման վարկի տեսակետից»:
Այդ վորոշումից մի քանի ամիս անց փակվում
ե Խաւրիայի սպառողական կոոպերատիվների մի-
ութիւնը և գուշքը վրավվում: Այդ բոլորի դեմ
«Ալիանսը» չի կարողանում ավելի հարմար վո-
րոշում հանել, քան դիմել Մուսոլինիին և խըն-
դրել, վոր «Ալիանսը», լիակատար հավատ տա-
ծելով դեպի ձեր կառավարութիւնը, խնդրում
ե սպառողական կոոպերատիվների միութեանը
(ազգային լիդա) ցույց տալ նույնպիսի պաշտ-
պանութիւն, ինչպէս վար այդ տեղի յե ունե-
նում բոլոր որինական քաղաքացիների նկատ-
մամբ: Այնուհետև Մոսկովայից պրոֆիստները
նախաձեռնութիւնը վերցնում ե իր վրա և բնկ-
Լազովսկու միջոցով, հեռագրով, դիմում ե «Ալ-
իանսին», առաջարկելով ֆաշիզմի կողմից պրոֆ-
միութիւնների և կոոպերացիայի նկատմամբ
սկսած հալածանքների դեմ պայքարելու հա-
մար կազմել միասնական ճակատ: «Ալիանսը»
մի քանի ամիս այդ հեռագրին չի պատասխա-

նում: Միայն 1926 թ. Հաագայի կոնգրեսում գործադիր կոմիտեն զեկուցում է, վոր ֆաշիստների հալածանքները կոոպերացիայի նկատմամբ ավելի յեն ծավալվում, վոր այդ առթիվ կան բազմաթիվ բողոքներ և առաջարկներ: Սակայն, «գործադիր կոմիտեն մերժում է այդ բոլոր առաջարկները, քանի վոր, համաձայն կանոնադրության, «Ալիանսը» չեզոք է քաղաքական և կրոնական հարցերում: Ամեն մի յեւրոյթ քաղաքական իմաստով կարող է այնպես բացառվել: վոր փաստ կրպատճառի իտալական կոոպերատիվ շարժմանը»:

Խորհրդային կոոպերացիան, ի հարկե, մեծ հաջողությամբ մերկացնում է «Ալիանսի» այդ վողորմելի և անկարող քաղաքականությունը և ավելորդ անգամ մատնանշում քաղաքական չեզոքության սկզբունքի փաստակարարությունը, ներքա հակահեղափոխական բնույթը հեղափոխական կոոպերացիայի շահերի տեսակետից:

5. Ծրագրային յեվ կազմակերպչական խնդիրներ

«Ալիանսը» իր գոյության ամբողջ ընթացքում տնտեսական և կոոպերատիվ հիմնական խնդիրների վերաբերմամբ չի ունեցել վորոշա-

վի ծրագիր: Նա, հակառակ դրան, բավականացել է բազմիցս անգամ դատարկ ֆրազներ գործածել և խոսել քաղաքական չեզոքության մասին, ամեն անգամ հրաժարվելով բանվոր դասակարգի առաջ ծառացած հիմնական խնդիրները լուծելու պատասխանատվությունից: Այդ փակ պատճառով «Ալիանսը», վորպես կոոպերատիվ ինտերնացիոնալ, վնչ միայն վորիե արժեք չեր ներկայացնում, ընդհանուր առմամբ, բանվորական շարժման մեջ այլև առանձին դեր և ներգործական ազդեցություն չունեցող միջազգային կոոպերատիվ շարժման խնդիրների նկատմամբ: Իրան պերճախոս որինակ կարող է ծառայել Փաշիզմի դեմ պայքարելու հարցը: Խորհրդային կոոպերացիայի ներկայացուցիչները համարյա բոլոր կոնգրեսներում դրքել են ծրագիր ունենալու անհրաժեշտության հարցը, սակայն այդ խնդիրը մինչև այժմ ել մնում է անլուծելի. վորովհետև ծրագրի հետ կապված են այն հիմնական սկզբունքները, վոր մինչև որս ել հեղափոխական և ռեֆորմիստ կոոպերատորների միջև առաջ են բերել լուրջ քաղխուսման և բուռն պայքար: Այնուամենայնիվ «Ցենտրոսոյուզի» ներկայացուցիչները «Ալիանսի» գործունեյության համար Ստոկհոլմի

կոնգրեսի քննութեանն են ներկայացնում հետեւեալ ծրագիրը:

«Կոոպերատիվ շարժման փորձը բոլոր յերկրներում ապացուցեց, Վոր կոոպերատիւնը բանվոր դասակարգի պայքարի հետ անքակտելիորեն կապած է և կախումն ունի նրանից: Բոլոր դեպքերում, յերբ կոոպերատիւնն պաշտպանել է, այդ համագործակցութիւնը տվել է դրական հետևանքներ ինչպէս կոոպերատիվ շարժման համար, այնպես եւ ամբողջ բանվոր դասակարգի համար: Իսկ կոոպերացիայի մեկուսացումն աշխատավորների պայքարից կործանարար ազդեցութիւն է ունեցել կոոպերատիվ շարժման վրա և ծառայել է բուրժուազիայի շահերին: Կոնգրեսն արտահայտում է հոգուտ այն բանի, Վոր միջազգային կոոպերատիվ «Ալիանսը», Վորպես միջազգային կոոպերատիվ շարժման կազմակերպութիւն, պետք է իրաւո՞ւ ղնի այնպիսի խնդիրներ, Վորոնք բխում են բանվոր դասակարգի շահերի պաշտպանութեան անհրաժեշտութիւնից և պնդում է ծրագիրը ունենալու արհրաժեշտութեան վրա, Վորը պետք է արտահայտի պրոլետարիատի քաղաքականութիւնը: Այդ ծրագիրը պետք է ղեկավար ուղղեցւոյց լինի մեր շարժման գործունեութեան համար և ընդգծելու յի սիստեմատիկ

պայքարի անհրաժեշտութեան գործադրումն ընդդէմ թանգութեան, այն հարկերի և մաքսերի, Վորոնք իջեցնում են մասսաների ապրուստի մակարդակը: Այդ ծրագրի մեջ պետք է արտահայտվի իմպերիալիստական պատերազմների և ֆաշիզմի դէմ պայքարելու անհրաժեշտութիւնը, պետք է մատնանշվի համագործակցութեան անհրաժեշտութիւնը միջազգային կոոպերատիվ և ընդհանուր բանվորական շարժման շահերի միջև, անհրաժեշտ է պնդել բանվոր դասակարգի բոլոր քաղաքական, պրոֆեսիոնալ և տնտեսական կազմակերպութիւնների համագործակցութեան վրա, Վորպես մարտունակութիւնն ուժեղացնող մի միջոցի կապիտալիստական ուժերի դէմ:

Այս նախագիծն, ինչպես մենք տեսնում ենք, իր մեջ ամփոփում է այն բոլոր մարտական խնդիրները, Վոր այսօր դրված են բանվոր դասակարգի և կոմունիստական շարժման առաջ: Բնական է, Վոր այսպիսի սկզբունքային խնդիրների հարուցումը «Ալիանսի» մարմիններում, Վոչ միայն հետապնդում է այն անմիջապես իրադրոծելը, այլև նրա գլխավոր նպատակն է՝ այդ խնդիրների շուրջը համախմբել և կազմակերպել միջազգային բանվոր դասակարգը և մի-

լիոնավոր մասսաները հանուն կոմունիստական շարժման:

«Ալիանսի» կանոնադրության մեջ կարևոր տեղ է բռնում առանձին յերկրների կոոպերատիվ կազմակերպությունների ներկայացուցչության խնդիրը: Խորհրդային կոոպերացիայի ազդեցության ծավալումը, ապա՝ «Ալիանսի» կոնգրեսներում ընդդիմադիր տարրերի ուժեղացումը հարկադրում է «Ալիանսի» ռեֆորմիստ անդամների մամնահետադիմական թևին՝ հանձնագերմանական ներկայացուցչության, հարց դնել խորհրդային ներկայացուցիչների կենտրոնական կոմիտեյում ունեցած թիվը պակասեցնելու մասին — 14-ից հասցնելով 7 ի: Այդ պատճառաբանվում էր նրանով, վոր Խորհրդային Միությունը պետք է ճանաչվի վորպես մեկ պետություն. նրա մեջ մտնող Ուկրաինան, Ադրբեջանը, Հայաստանը, Վրաստանը և Բելոռուսիան չեն կառող ճանաչվել ինքնուրույն պետություններ և ուրեմն իրավունք չունեն իրենց առանձին ներկայացուցիչներն ունենալ «Ալիանսում»: Այս հարցի շուրջն ստեղծվում է չտեսնված պայքար և այն շարունակվում է մոտ 3 տարի: 1925 թ. այդ հարցը «Ցենտրոսոյուզը» բարձրացնում է, ներկայացնելով մանրամասն տվյալներ խորհրդային սահմանադրությունից հանրապետական պետու-

թյունների կատարյալ անկախության մասին: Այնուհետև ինքնուրույն հանրապետությունների կողմից ևս ստացվում են իրենց ինքնուրույնությունն ապացուցող տվյալներ: Հարցի վերջնական լուծումը հետաձգվում է մինչև Ստոկհոլմի վերջին կոնգրեսը, վորտեղ խորհրդային կոոպերացիան տանում է կատարյալ հաղթանակ, պահանջելով իր ունեցած տեղերը „Ալիանսում“: Նույն Ստոկհոլմի կոնգրեսում խորհրդային կոոպերացիան մի ուրիշ հաղթանակ էլ է տանում:

Նկատի ունենալով, վոր „Ալիանսի“ 60 միլիոն (1927 թ.) կոոպերացված անդամներից 20 միլիոնը պատկանում է խորհրդային կոոպերացիային, այդ պատճառով Ցենտրոսոյուզն առաջարկում է ռուսական լեզուն ճանաչել պաշտոնական լեզու՝ Ֆրանսիայի, Գերմանիայի, և անգլիական լեզուների հավասար: Այդ հարցի վերջնական լուծումը հանձնվում է կենտրոնական կոմիտեյին հատուկ հանձնաժողովի միջոցով հարցը լուծելու համար: Կենտրոնական կոմիտեն վորոշում է ճանաչել ռուսական լեզուն պաշտոնական լեզու:

Միջազգային կոոպերատիվ ինտերնացիոնալի մեջ խորհրդային կոոպերացիայի մինչև այժմ տարած աշխատանքները՝ հեղափոխական կոոպերացիայի կազմակերպման և կոոպերաց-

ված մասսաների հեղափոխականացման հարցում՝ ունենում ե միջազգային հսկայական նշանակութիւն: «Ալիանսի» բոլոր մարմինները՝ կոնգրեսները, կենտրոնական և գործադիր կոմիտեները, պրոպագանդայի տեսակետից լավագույն վայրեր եյին հանդիսանում: Բացի այդ, մեծ ծավալ ե ընդունում «Ալիանսի» հակահեղափոխական, ռեֆորմիստական և դավաճանական քաղաքականութեան մերկացումը թերթերի և գրականութեան միջոցով: Այս բոլորը մեծ չափերով նպաստում եյին հեղափոխական կոոպերացիայի զարգացման ու ծավալման գործին: Այս հանգամանքն առաջ եր բերում «Ալիանսի» ռեֆորմիստ ղեկավարների բանակում չտեսնված ատելութիւն և թշնամութիւն ղեպի խորհրդային կոոպերացիան և սարսափ ազդում՝ տեսնելով կոմունիզմի հաղթական շարժման հեռանկարները:

Այսպիսով, «Ալիանսում» սկսվում ե լուրջ և սխառեմատիկ պայքար խորհրդային կոոպերացիայի դէմ: Ֆրանկֆուրտում գործադիր կոմիտեի քննութեան կենտրոնական հարցը դառնում ե կոմիտեների կողմից «Ալիանսի» գործունեյութեան մասին հարուցած քննադատութիւնը: Առանձնապէս մեծ հուզմունք ե արտահայտում գերմանական կոոպերատիվ բյուրոկրատիան:

Երկրորդ պահանջ ե դրվում, վոր «Ալիանսի» բոլոր անդամները հավաստեցում տան, թե կոմիտեների տեսակետը չեն բաժանում: Ռուսական պատգամավորութիւնը մեղադրվում ե այն բանում, վոր իբր «Ալիանսի» քաղաքական չեզոքութիւնը խախտում ե, վոր կոմունիստական պրոպագանդ ե մղում և դրանով սպառնալիք ստեղծում «Ալիանսի» միասնականութեան խախտման համար: Այդ պատճառով մի քանի անգամ հարց ե դրված յեղել հեռացնելու խորհրդային կոոպերացիայի ներկայացուցիչներին «Ալիանսից»:

Չնայած ռեֆորմիստների կատաղի հարձակումներին և պրովոկացիաներին, խորհրդային կոոպերացիայի ազդեցութիւնը միջազգային կոոպերատիվ շարժման վրա ավելի յե ծավալվում և խորանում, տալով նրանց նոր ու նոր նվաճումներ:

VI

ԿՈՄՒՆՏԵՐՆԸ ՅԵՎ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿՈՈՊԵՐԱՏԻՎ ՇԱՐՃՈՒՄԸ

Չանագան յերկրներում, կոմունիստական շարժման ծավալման և ուժեղացման հետեանքով, կոմունիստական կոլսակցութիւնների ազ-

դեցուլթյունը տարածվում է նաև կոոպերատիվ շարժման վրա:

Տարբեր յերկրների հեղափոխական կոոպերացիայի փորձի հիման վրա՝ համախմբելու և անհրաժեշտ դեկավարուլթյունը միջադպային կոոպերատիվ շարժման նկատմամբ ապահովելու համար, անհրաժեշտ համարվեց յերրորդ կոմունիստական Խնտերնացիոնալին կից ստեղծել կոոպերատիվ սեկցիա: Այդ կոոպերատիվ սեկցիայի միջոցով է, վոր կոմիսներն իրագործում է իր դեկավարուլթյունը:

1921 թվականին կոմիսներն յերրորդ կոնգրեսն ընդունում է կոոպերացիայի մասին թեզիսներ, վորոնց միջոցով կոմունիստ կոոպերատորներին տրվում էյին իրենց աշխատանքներին համար դեկավարող սկզբունքներ:

Ստորև տալիս ենք այդ թեզիսները.

1) Պրոլետարական հեղափոխուլթյուններին դարեշրջանում հեղափոխական կոոպերացիայի առաջ ծառացած է յերկու խնդիր. 1) ոգնեղ աշխատավորական մասսաներին քաղաքական իշխանուլթյունն իրենց ձեռքը ձգելու պայքարի գործում. 2) այնտեղ, ուր այդ աշխատանքը կատարված է, ոգնել նրանց սոցիալիստական շինարարուլթյան գործում:

2) Հին կոոպերացիան ձգտել է և ձգտում

է խուսափել հեղափոխական պայքարից և իր աշխատանքներն ուղղել դեպի ռեֆորմիզմը: Նա քարոզում է խաղաղ ճանապարհով սոցիալիզմին հասնելու գաղափարը, առանց պրոլետարիատի դիկտատուրայի իրականացման: Նա քարոզում է կոոպերացիայի համար քաղաքական չեզոքուլթյուն, իսկ իրականում այդ դրոշակի տակ կոոպերացիայի ուժերը յենթարկում է իմպերիալիստական բուրժուազիայի քաղաքականուլթյան նպատակներին. նրա ինտերնացիոնալիզմը բավականանում է լոկ բռներով, իսկ իրականում աշխատավորների միջազգային համերաշխուլթյունը փոխարինում է բանվոր դասակարգի և իր լերկրի բուրժուազիայի համագործակցուլթյան:

Հին կոոպերացիան իր այդ ամբողջ քաղաքականուլթյամբ չի նպաստում հեղափոխուլթյան դարգացմանը, այլ, ընդհակառակը, նրան խանգարում է. չի ոգնում, բայց վնասում է բանվոր դասակարգի պայքարին:

3) Բոլոր տեսակի և ձևերի կոոպերացիան չի կարող համազոր արժեք ներկայանալ պրոլետարիատի հեղափոխական նպատակների համար: Ամենից շատ արժեք է ներկայացնում սպառողական կոոպերացիան: Բայց նրա մեջ էլ կան այնպիսի կոոպերատիվներ, վորոնք համախմբել

են բուրժուական տարրեր: Այդպիսիները վոչ մի դեպքում չեն անցնի պրոլետարիատի կողմը նրանց հեղափոխական պայքարի ժամանակ: Այդ ընդունակ ե անելու միայն բանվորական կոոպերացիան քաղաքում և գյուղում:

4) Բոլոր կոոպերատիվներում կոմունիստ կոոպերատորները, հումապատասխան իրենց քաղաքական պայմանների, պետք ե կազմակերպեն ազատ կամ գաղտնի բջիջներ, վորոնք պետք ե աշխատեն ղեկավարող դիրք ձեռք բերել կոոպերատիվներում:

5) Այն գործնական խնդիրները, վոր այժմ կանգնած են արևմտյան հեղափոխական կոոպերացիայի առաջ, լրիվ կերպով կուրվագծվեն աշխատանքի պրոցեսսում: Սակայն, հնարավոր ե դրանցից մի քանիսը հենց այժմից նշել.

ա) Կոմունիստական գաղափարների բանավոր ու գրավոր ագիտացիա և պրոպագանդա: Կոոպերացիայի ազատագրումը բուրժուազիայի և համաձայնողականների ղեկավարութունից ու նրանց ազդեցութունից:

բ) Կոոպերացիայի մերձեցումը կոմունիստական կուսակցութուններին և հեղափոխական պրոֆմիութուններին, կոոպերացիայի ուղղակի թե անուղղակի մասնակցութունը քաղաքական պայքարին՝ գործադուլներին, ցույցերին և քա-

ղաքական կամպանիաներին մասնակցելու ճանապարհով, նյութական ոժանդակութուն կոմունիստական կուսակցութունների թերթերին, գործադուլներին, լոկաուտի յենթարկված բանվորներին:

գ) Պայքար միջազգային բուրժուազիայի իմպերիալիստական քաղաքականության դեմ, մասնավորապես՝ Խորհրդային Միության և այլ յերկրների ինտերվենցիայի դեմ:

դ) Վոչ միայն գաղափարական կապ ստեղծել տարբեր յերկրների բանվորական կոոպերատիվների միջև, այլ և ունենալ գործնական կապ միմյանց հետ:

յ) Պայքար մղել Խորհրդային Միության հետ շուտափույթ առևտրական փոխաբաբերութուններ ստեղծելու համար:

զ) Բուրժուական յերկրների կոոպերատիվ կազմակերպութունները կոնցեսիաների միջոցով լայն մասնակցութուն պիտի ունենան Խորհրդային Միության բնական հարստութունների շահագործման խնդրում:

Կոմիստերնի յերրորդ կոնգրեսից հետո, Կոմիստերնի բոլոր կոնգրեսները հատկապես ըզմիստերնի բոլոր կոնգրեսները քաղվում են միջազգային կոոպերատիվ շարժման խնդիրներով և մշակում ավելի գործնական և մանրամասն դիրեկտիվներ: Բացի այդ, կան և մանրամասն դիրեկտիվներ:

1922 թ. և 1924 թ. տեղի յեն ունենում կոմունիստ կոոպերատորների միջազգային կոնֆերենցիաներ, վորոնք նույնպես խոշոր նշանակութիւն են ստանում կոմունիստների կոպերացիայում կատարելիք աշխատանքների տեսակետից: Յեւ իսկապես բոլոր յերկրներում, կոմունիստական շարժման զարգացման և ծավալման գուցէն թաց, կոմկուսակցութիւնները բավական զգալի նվաճումներ են անում կոոպերատիվ շարժման մեջ: Այսպես՝ Ֆրանսիայում մի քանի տարի յե ինչ Փարիզի ամենախոշոր կոոպերատիվ «Բելլվիլուազ»-ը գտնվում ե կոմունիստների ղեկավարութիւն ներքո: Նույն Փարիզում կան նաև մի քանի ուրիշ կոմունիստական կոոպերատիվներ՝ ճաշարանների «Նոր ընտանիք» կոոպերատիվ ընկերութիւն, կոոպերատիվ «Լա-Ֆրոգերենել» և ուրիշները: Ամբողջ Ֆրանսիայում այժմ մոտ 100 կոոպերատիվ կազմակերպութիւններ գտնվում են կոմունիստների ձեռքին: 1920 թ. ֆրանսիական կոոպերատիվ կոնգրեսում կոմունիստ պատգամավորները կազմում էին 28 հոգի, 1922 թ. հասնում ե 200-ի, իսկ 1928 թ. այդ թիվը դառնում ե 815.

Գերմանիայի եսսեն քաղաքում կայացած համագերմանական կոոպերատիվ համագումա-

բում 60-ի չափ կոմունիստ պատգամավորներ են ընտրվում: Բերլինի կոոպերատիվի վերջին ընտրութիւններին կոմունիստները ստանում են բոլոր ձայների 36⁰/₀-ը: Իսկ Հալլում՝ 75 տոկոսը: Սակայն, Գերմանիայում այսպիսի կոոպերատիվներ, վորոնք ունեն կոմունիստական վարչութիւններ, դեռևս այնքան ել շատ չեն: Այդպիսիները կան մի քանի վոյւմեթ արդյունաբերական քաղաքներում (Միլդե-բուրգ, Հալլա, Շվարցենբերգ, Լեմբախ և այլն) կոմունիստական կոոպերատիվները Գերմանիայում մեծ հալածանքների յեն յենթարկվում վերադաս կոոպերատիվ մարմինների կողմից: 1926 թ. կոոպերատիվների կենտրոնական միութիւնը սպառնում ե՝ անգլիական ամխահատների գործադուլին ռժանդակելու դեպքում՝ հեռացնել միութիւնից նման կոոպերատիվներին:

Անգլիայում նույնպես նկատելի յե կոմունիստների վորոշ ազդեցութիւնը կոոպերատիվներում: Բավական ուժեղ ե կոմունիստների ազդեցութիւնը Չեսո-Սլավակիայի կոոպերացիայում: Այստեղ բազմաթիվ կոոպերատիվներ վարչութիւններ գտնվում են կոմունիստների ձեռքին:

Նույնպիսի հաջողութիւն ունեն կոմունիստները նաև այլ յերկրներում:

Ինչպես տեսնում ենք, կոմունիստական կուսակցությունների ազդեցությունը միջազային կոոպերատիվ շարժման վրա վնչ միայն զաղափարական է, այլև նա ընդունել է խիստ գործնական բնույթ. նա ստացել է մասսայական աոորյա աշխատանքների կերպարանք:

Այդ տեսակետից կոմունիստների այդ գործնական աշխատանքների ծավալումը կոոպերացիայում ստանում է՝ բանվոր դասակարգի ընդհանուր պայքարի շահերի տեսակետից՝ շատ մեծ նշանակություն: Կոոպերացիայում կոմունիստների այդ գործնական աշխատանքների ծավալումն աչքի առաջ ունենալով, կոմիւնիստերն Վ-րդ կոնգրեսը 1924 թ. մի-բանի խիստ գործնական վորոշումներ է կայացնում, վորոնք կոմունիստների հետագա աշխատանքների ճիշտ ղեկավարություն տեսակետից մեծ նշանակություն են ունենում:

Այդ վորոշումներն ասում են.

1) Կոմունիստական կուսակցության բոլոր անդամները պետք է լինեն կոոպերացիայի ակտիվ անդամներ: Նրանք պարտավոր են կոոպերատիվներում ստեղծել կոմունիստական բջիջներ, կապելով նրանց պրոլետարական այլ ընդդիմադիր տարրերի հետ և դարձնելով այն ֆրակցիա: Ամեն մի յեկույթ պետք է հիմնավոր

կերպով նախապատրաստվի կոմունիստական բջիջներում, վորից հետո նրա վորոշումները պետք է սխտեժատիկորեն կենսագործվեն կոմունիստների կողմից:

2) Կոոպերատիվ աշխատանքներին վերաբերող բոլոր հարցերը պետք է քննության առարկա դառնան կոմունիստական կուսակցության բոլոր մարմինների կողմից: Բացի այդ, բոլոր կուսակցական մարմինները պետք է յեռանդուն պաշտպանություն ցույց տան կոոպերատիվ աշխատանքներին:

Կոոպերատիվները պետք է մասնակցություն ունենան՝ ինչպես քաղաքական, այնպես էլ տնտեսական բնույթ կրող բոլոր մարտական կազմակերպություններին:

3) Ամեն մի կոմունիստական կուսակցություն կոոպերատիվ աշխատանքների համար պետք է տրամադրվի յեռանդուն և ընդունակ ընկերներին:

4) Կուսակցական մամուլը կոոպերատիվ հարցերին պետք է մեծ տեղ տա: Ամենորյա թերթերը, հարավորություն սահմաններում, պետք է հրատարակեն կոոպերատիվ հավելվածներ. կոմունիստական կոոպերատիվ գրականությունն ավելի մեծ չափով պետք է հրատարակվի ու տարածվի, քան մինչև այժմ է յեղել:

5) Կոմիտեերնի 3 և 4 ըդ կոնգրեսների, ինչպես և յերկրորդ պրոֆինտերնի կոնգրեսի վորոշումները պրոֆմիությունների և կոոպերացիայի միասնաբար գործելու մասին, պետք և անցկացնվեն բոլոր յերկրներում:

Այսպիսով, կոմունիստների նվաճումները միջազգային կոոպերատիվ շարժման մեջ հսկայական են: Նրանք գնալով ավելի յեն մասսայական բնույթ ստանում և դառնում են, ու պետք և դառնան ել, մեր սոցիալիստական հեղափոխության մեծ գործում, մարտական մյուս կազմակերպությունների հետ միասին, կարևոր գործոններից մեկը:

Միջազգային կոոպերացիայի որը այդ տեսակետից հանդիսանալու յե մի լավագույն միջոց՝ կոոպերացիայի հեղափոխական ուժերի հավաքման, միլիոնավոր կոոպերացված մասսաներին կոմունիստական մարտական լողունգները շուրջը կազմակերպելու և նրանց տանելու դեպի առաջիկա դասակարգային անեղ բաղիսումները: Իսկ խորհրդային Միության մեջ միջազգային կոոպերացիայի որը լինելու յե սոցիալիստական շինարարության հսկայական նվաճումների ցուցադրման որ, և այնուհետև ընդգծելու յե իր առաջիկա նոր նվաճումների ուղին:

Բւրժուական յերկրներում՝ դասակարգային քաղաքական անողոք պայքար հանուն պրոլետարիատի դիկտատուրայի հաստատման, իսկ մեզ մոտ՝ սոցիալիզմի կառուցման գործում նոր ու նոր նվաճումներ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1. Կոոպերացիայի միջազգային տոնի նշանակու- թյունը	3
2. «Ալիանսը» և նրա զարգացման հտապները	7
3. Պատերազմը և «Ալիանսը»	14
4. Հեղափոխական կոոպերացիան և նրա զար- գացման հտապները	17
5. Մոերհրդային կոոպերացիան և «Ալիանսը»	28
I Քաղաքական չեզոքությունը	36
II Պրոֆմիությունների հետ սերտ կապը	38
III Պայքար պատերազմի դեմ	40
IV Պայքար ֆաշիզմի դեմ	42
V Ծրագրային և կազմակերպչական խըն- դիրները	46
6. Կոմինտերնը և միջազգային կոոպերատիվ շարժումը	53

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0197789

ԳԻՆԸ 20 ԿՈՊ.

310